

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שם השיעור: האם נבואות חייבות להתגשם ?
שם המרצה (כתובת דוא"ל) – יובל שרלו ycherlow@gmail.com

רמב"ם יד החזקה הלכות יסודי התורה פרק י

(א) כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם אלא האות שלו שיאמר דברים העתידיים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו' לפיכך כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות השם ולא יבוא להוסיף ולא לגרוע אלא לעבוד את ה' במצות התורה אין אומרים לו קרע לנו הים או החיה מת וכיוצא באלו ואחר כך נאמין בך אלא אומרים לו אם נביא אתה אמור דברים העתידיים להיות והוא אומר ואנו מחכים לראות היבואו דבריו אם לא יבואו ואפילו נפל דבר קמין בידוע שהוא נביא שקר ואם באו דבריו כולן יהיה בעינינו נאמן:

(ב) ובדוקין אותו פעמים הרבה אם נמצאו דבריו נאמנים כולן הרי זה נביא אמת כמו שנאמר בשמואל וידע כל ישראל מדין ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא לה':

(ג) והלא המעוננים והקוסמים אומרים מה שעתידי להיות ומה הפרש יש בין הנביא ובנים אלא שהמעוננים והקוסמים וכיוצא בהן מקצת דבריהם מתקיימים ומקצתן אין מתקיימים כענין שנאמר יעמדו נא ויושיעוך הוברי שמים החושים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך מאשר ולא כל אשר ואפשר שלא יתקיים מדבריהם כלום אלא יטעו בכל כענין שנאמר מפר אותות בדים וקוסמים יהולל אבל הנביא כל דבריו קיימים שנאמר כי לא יפול מדבר ה' ארצה וכן הוא אומר הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה'...

(ד) דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרים הנה דבר ולא בא שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונהם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסמך להם כאנשי נינוה או שתלה להם כחזקיה אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר שכל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר...

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד א

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו! – שמא יגרום החטא; כדרכי יעקב בר אידי, דרבי יעקב בר אידי רמי, כתיב: והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וכתוב: ויירא יעקב מאד! אמר: שמא יגרום החטא, כדתניא: עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קנית; עד יעבר עמך ה' – זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו קנית – זו ביאה שניה; מכאן אמרו חכמים: ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צד עמוד א

ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך – לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך – תעשהו משיח? לכך נסתתם

ספר כוזרי ב, כד:

אמר החבר: אכן מצאת מקום הרפתי מלך כוזר כי אמנם חטא זה הוא אשר בגללו לא נתקיים היעוד אשר יעד האלוה לבית השני רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה' כי הענין האלוהי עמד לחול עליהם כבראשונה אלו נענו כלם לקריאה ושבו לארץ ישראל בנפש הפצה אבל רק מקצתם נענו ורבים והחשובים שבהם נשארו בבבל מסכימים לגלות ולשעבוד ובלבד שלא יפרדו ממשכנותם ומעסקיהם.

ויתכן כי על זה רמז שלמה באמרו אני ישנה ולבי ער כנה הגלות בשם שנה ואת התמדת הנבואה בקרבם בשם לב ער ובאמרו קול דודי דופק כון לקריאה אשר יקראם האלוה לשוב לארץ המלים שראשי נמלא טל הן

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

כנוי לשכינה היוצאת מצל קורת המקדש פשטתי את כתנתי מורה על התעצלם להשמע לקריאה ולשוב לארץ ישראל דודי שלה ידו מן החור רמו לעזרא הפוצר בהם ולנחמיה ולנביאים האחרונים. סוף דבר רק חלק מן העם נענה ולא בלב שלם ולכן גמלם האלוה כמחשבת לבם ונתקומו בהם ההבטחות האלוהיות רק במדה מצמצמת כפי מעוט התעוררותם כי הענין האלוהי אינו חל על אדם כי אם לפי הכנת האדם אם מעט מעט ואם הרבה הרבה אף אנו אלו היינו מוכנים להתקרב אל אלהי אבותינו בלבב שלם כי אז היה הוא ית' מושיענו כאשר הושיע את אבותינו במצרים עכשו שאין הדבר כן אין הדברים שאנו אומרים בתפלותינו השתחונו להר קדשו והשתחונו להדם רגליו והמחזיר שכינתו לציון וכדומה כי אם כדבור התכי וכצפוף הזוריר כי בלא כונת הלב אנו אומרים דברים אלה או דומיהם כאשר העירות בצדק שר הכוזרים: (מאמר שני, כד).

רמב"ן ספר הגאולה:

ואולם מצאתי לחכמים ז"ל בזה קשר צריכים אנחנו להתיר אותו. אמרו בהגדת חלק ביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג וכו' וזה ענין פלא. וכאשר עיינתי בו ראיתיו מקיים דברים הרבה, כי כן תמצא אותם ז"ל שהם פורשים תמיד הכתובים האמורים על חזקיהו לעתיד ואומרים בהם תדיר, עתיד הקב"ה. ואמרו ר' יוסי הגלילי אומר: אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר אביעד שר שלום. ולכן נראה כי אצלם כל הפרשיות האלה אשר בהן הנחמות גדולות נאמרו לנביא על צד העתיד לישראל ולזרע דוד שהוא אמר מלכם לעולם, ועל צד התנאי הייתה הכוונה בחזקיה המלך, כי אם היו ישראל וחזקיהו המלך חוזרים בתשובה שלמה היה מביא אותם ואומות העולם שרובם עם סנחריב בדין העתיד, ומאבד אלו מפני אלו. אך כאשר הגיע הזמן ולא נגמרה זכותם, אולי גם כן לא נתמלאת סאתם של אלו, ונתן עליהם הדין להאריך להם עוד, בטל תנאי חזקיהו, ונשארו הטובות והנחמות ההם על המלך המשיח תחתיו מבניו, ונתקיימו מקצתם עימו ועם דורו כפי הראוי להם. כי כן עניין הא-לוהים עם כל אדם ועם כל דור מזומן להיטיב כפי הזדמנותם לקבל הטוב... והנה נתבאר מן הדברים כי הנחמות החזקות אשר אמר ישעיהו עליו השלום שלא נאמרו בלשון תשמעו ואם תעבדו עתידות הן לבוא על כל פנים, והוא לא פירש אותן על חזקיהו המלך, כי היו באות בימיו על כל פנים, רק על ישראל ועל מלכות בית דוד ככתוב על כסא דוד ועל ממלכתו. ומה שנתקיים נתקיים ומה שלא נתקיים עתיד הוא, ויבא באמת, והנה זה מבואר כדעת חכמי ישראל עליהם השלום (ספר הגאולה, מהדורת שעוואל עמ' רעז-רעט).